

Nord-Aurdal
kommune

KOMMUNEDELPLAN FOR KULTURMILJØ

Forslag til planprogram

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
1 Innledning og bakgrunn.....	3
1.1 Planprogram - en oppskrift på hvordan selve planen skal utarbeides	3
1.2 Begrepsendring – fra kulturminneplan til kulturmiljøplan	3
1.3 Kort om hva en kulturmiljøplan er.....	3
1.4 Planens juridiske bindinger	3
1.5 Hvorfor vi trenger ny kulturmiljøplan.....	4
1.6 Overordnet ansvarsfordeling innenfor kulturmiljø	4
2. Rammer og føringer for planarbeidet	5
2.1 Nasjonale føringer.....	5
2.2 Regionale føringer	6
2.3 Lokale føringer	7
3.0 Kulturmiljøplanens hensikt	8
3.1 Planen som kunnskapsgrunnlag og styringsverktøy	8
4.0 Planprosess og medvirkning.....	9
4.1 Organisering av arbeidet.....	9
4.2 Planlagt planprosess.....	9
4.3 Medvirkning	10
4.4 Fremdriftsplan	11

Sammendrag

Bakgrunn

Dette planprogrammet beskriver *hvordan* kommunedelplanen for kulturmiljø for Nord-Aurdal kommune skal utarbeides, herunder hva planen skal inneholde, og hvordan prosessen legges opp.

Planlagt planprosess

Hele planprosessen er planlagt å ta ca. 10 mnd. og kan grovt deles opp i 3 milepæler; planprogram, planforslag og endelig vedtak av plan.

Varsel om oppstart og forslag til planprogram behandles i formannskapet, før forslaget legges ut på høring og offentlig ettersyn. Administrasjonen tar en gjennomgang av alle innkomne innspill og oppdaterer planprogrammet på bakgrunn av innspillene.

Det er kommunestyret som fastsetter planprogrammet. Administrasjonen vil deretter utarbeide selve kommunedelplanen for kulturmiljø, med tilhørende handlingsdel. Her vil det legges opp til en aktiv medvirkningsprosess med workshops og dialogmøter. Endelig vedtak av planen gjøres av kommunestyret.

Den administrative arbeidsgruppa består av representanter fra kultur, folkehelse og plan. Det legges opp til ekstern konsulentbistand i forbindelse med oppdatering av selve kunnskapsgrunnlaget, som skal ligge til grunn for prioriteringer og tiltak i planen. Kommunen har søkt og fått innvilget kr. 150 000,- i midler fra Riksantikvaren til arbeidet med å utarbeide kommunedelplan for kulturmiljø. Gjeldende kulturminneplan for Nord-Aurdal kommune, vedtatt i 2021, vil danne mye av grunnlaget for kommunedelplanen. Planens innhold skal bygge på nasjonale, regionale og lokale føringer.

Kulturmiljøplanens hensikt og innhold

En kulturmiljøplan (tidligere kalt kulturminneplan) er kommunen sin oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljøer, og en plan for forvaltning av disse. Gjennom arbeidet med planen skal kommunen velge ut verneverdige kulturminner og kulturmiljøer, samt prioritere virkemidler og tiltak for disse.

Kommunedelplanen for kulturmiljø skal være et kunnskapsdokument og saksbehandlings-verktøy for administrasjonen, for politikerne i behandlings- og vedtakssammenheng, og for innbyggerne i Nord-Aurdal kommune for informasjon om kulturmiljøene våre.

Det er i handlingsdelen til kommunedelplanen at konkrete *tiltak* for de enkelte kulturminner/miljøer blir vurdert og prioritert. Handlingsdelen skal i utgangspunktet rulleres årlig. Det vil da gjøres status på hva som er gjennomført og hva som trengs av nye tiltak for de enkelte kulturmiljøer.

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Planprogram - en oppskrift på hvordan selve planen skal utarbeides

I henhold til plan- og bygningsloven § 4-1 skal det utarbeides planprogram for alle kommune(del)planer. Hensikten med et planprogram er å gi en beskrivelse av hvordan kommunedelplanen skal utarbeides. Planprogrammet skal blant annet gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere og opplegg for medvirkning.

Foreliggende planprogram skal følgelig beskrive hvordan kommunedelplanen for kulturmiljø for Nord-Aurdal kommune skal utarbeides. En kulturmiljøplan er kommunen sin oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljøer og inneholder en plan for forvaltningen av disse. Planens handlingsdel blir ofte ansett som den viktigste delen i planen, og gir føringer for hvordan man skal jobbe videre med forvaltning av kulturminner i kommunen. En god planprosess er avgjørende for at kulturmiljøplanen blir godt forankret i kommunen, kjent for berørte parter og ikke minst brukt.

1.2 Begrepsendring – fra kulturminneplan til kulturmiljøplan

Gjennom Stortingsmelding 16, ble begrepet «kulturmiljø» innført. Begrepet dekker kulturminner, kulturmiljø og landskap når feltet omtales som helhet. Begrepsendringen har som mål å få bedre frem helhet og sammenheng på fagområdet.

1.3 Kort om hva en kulturmiljøplan er

Hensikten med en kommunedelplan for kulturmiljø er å samle kunnskap om fortida og avklare hvilke kulturminner en vil ta vare på i framtida. Gjennom arbeidet med planen velger kommunen ut verneverdige kulturminner og kulturmiljøer, samt prioriterer virkemidler og tiltak for disse. Kulturminner/miljøer er for eksempel bygninger (kirker, historiske hus, industri og fabrikkbygg), arkeologiske kulturminner (gravhauger, boplasser, helleristninger, kullgroper), kulturmiljøer (historiske bykjerne, gamle beiteområder, setervoller, fiskerihavner), og immaterielle kulturminner (stedsnavn, arenaer for historiske hendelser).

Kommunedelplanen skal gi kunnskap og være et saksbehandlingsverktøy. Planens tilhørende handlingsplan skal danne grunnlag for kommunens prioriteringer innenfor arbeidet knyttet til sikring, informasjon og utvikling av kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap.

1.4 Planens juridiske bindinger

Kommunedelplan for kulturmiljø er en tematisk kommunedelplan, og er med dette ikke en juridisk bindende plan. De enkelte kulturminner/kulturmiljøer kan derimot gjøres juridisk bindende ved å innlemmes i kommuneplanens arealdel eller reguleringsplaner med bestemmelser.

1.5 Hvorfor vi trenger ny kulturmiljøplan

Gjeldende kulturminneplan for Nord-Aurdal kommune ble vedtatt i 2021, og gir en grundig og god beskrivelse av utvalgte kulturminner. Planen er samtidig omfattende, og kan være vanskelig å navigere i i forvaltningsøyemed. Gjeldende kulturminneplan er utformet som en temaplan, og er med dette heller ikke forankret med årlig rullerende handlingsdeler. Noe av hensikten med temaplanen, som det også står i kulturminneplanen, er at denne kan være et utgangspunkt for kommunen til å utarbeide kommunedelplan for kulturminner.

I gjeldende planstrategi er det vedtatt at kommunen skal utarbeide og vedta kommunedelplan for Fagernes-Leira, samt starte arbeidet med revidering av kommuneplanens arealdel i inneværende kommunestyreperiode. Dersom det er spesifikke kulturminner eller kulturmiljøer som skal tas ekstra hensyn til, bør disse legges inn i kommuneplanen (og/eller reguleringsplaner) med kart og bestemmelser. Slik kan kulturmiljøene sikres juridisk, og man unngår at kulturmiljøplanen i praksis kun blir en skrivebordsplan.

Begrepet kulturminneplan er nå omgjort til en bredere definisjon; *kulturmiljø*. Det er med dette hensiktsmessig å ta en gjennomgang av våre utvalgte kulturminner, og da samtidig utarbeide planen som en kommunedelplan med handlingsdel. Kulturmiljøene vil på denne måten bli bedre forankret, ikke bare utad hos befolkningen og i lag og organisasjoner, men også politisk og hos forvaltningen. Det er i handlingsdelen at tiltakene utformes. Eksempler på tiltak kan være: hvem som skal følge opp de enkelte kulturminner/kulturmiljøer, hvilke kulturminner/miljøer bør sikres juridisk i kommuneplanen, og informasjonsarbeid omkring kulturmiljøene. Handlingsdelen vil i utgangspunktet rulleres årlig.

1.6 Overordnet ansvarsfordeling innenfor kulturmiljø

Klima- og miljødepartementet har det overordnede ansvaret for kulturmiljøpolitikken, og har mellom annet etatsansvar for Riksantikvaren.

Riksantikvaren og fylkeskommunen har ansvar for vern av fredete kulturmiljøer etter Kulturminneloven. Kommunen har ansvar for vern av kulturminner etter plan- og bygningsloven, samt forvaltning av verneverdige bygninger som ikke har et formelt vern etter kulturminneloven.

Antallet vernede kulturmiljøer etter plan- og bygningsloven er langt høyere enn antallet som er fredet etter kulturminneloven. Kommunen har derfor en svært viktig rolle i arbeidet om forvaltningen av vår felles kulturarv for ettertiden. De viktigste verktøyene i dette arbeidet er kommuneplanens arealdel, reguleringsplaner og tematiske kommunedelplaner.

Kommunen som bygningsmyndighet har ansvar for å behandle søknader om tiltak som kan berøre verneverdier i kulturlandskap og kulturmiljøer. Kommunen har også et formidlingsansvar med tanke på å opplyse innbyggere om kommunens kulturarv. Dette gjøres fortrinnsvis gjennom navnesaker, skiltprosjekter og gjennom skoleverket i samarbeid med «Den kulturelle skolesekken». Samarbeid med lokale historielag og fortidsminneforeninger er også en del av formidlingsarbeidet.

2. Rammer og føringer for planarbeidet

Kommunen skal i all planlegging ivareta føringer, planer og lovverk på ulike nivåer. I det følgende gis en oppsummering av relevante rammer og føringer som påvirker forvaltningen av kulturmiljø i Norge og lokalt.

2.1 Nasjonale føringer

Nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging (2023 – 2027)

Her står det at kulturmiljø er kilder til kunnskap om Norges historie, og om et mangfoldig samspill mellom natur, klima og menneskers liv og virke i hele landet. Kulturmiljø kan brukes som ressurs i samfunnsutviklingen, og bidra til miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Fortsatt bruk, gjenbruk og transformasjon av historiske bygninger og bygningsmiljøer kan bidra til trivsel og attraktivitet på både store og små steder. Kulturmiljø kan også tilrettelegges slik at det stimuleres til friluftsliv og fysisk aktivitet. Fylkeskommunene og kommunene har en sentral rolle i å ivareta et mangfold av kulturmiljø gjennom samfunns- og arealplanleggingen.

St.meld.nr. 16 (2019-2020) «Nye mål i kulturmiljøpolitikken - Engasjement, bærekraft og mangfold»

Med denne stortingsmeldingen ble tre nye overordna nasjonale mål for kulturmiljøpolitikken presentert med fokus på engasjement, bærekraft og mangfold:

1. Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
2. Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging
3. Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

Meldingen vektlegger at forvaltningen av kulturmiljø skal ses i sammenheng med, og være en integrert del av den øvrige klima- og miljøforvaltningen. Meldingen er svært tydelig på at gjenbruk og ombruk av bygninger er et godt klima- og bevaringstiltak. Bruk, ombruk, gjenbruk og transformasjon kan bidra til at kulturhistoriske verdier ivaretas og kulturmiljøer vitaliseres.

Meld. St. 13 (2021-2023): Klimaplan for 2021–2030: (Kap. 7 Bygg, anlegg og eiendom)

Her står det blant annet at overgangen fra en lineær til en sirkulær økonomi vil gjøre byggenæringen mer bærekraftig. Rehabilitering, oppgradering og innovativ ombruk av nåværende bygningsmasse, samt materialgjenvinning, bidrar til redusert råvarebruk, avfallsmengde, utslipp og energiforbruk. Dette gir reduserte klimagassutslipp her og nå.

Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning

Fokuset i denne strategien er at klimaendringene er vår tids store utfordring. Kulturminner, kulturmiljø og landskap påvirkes av klimaendringene og utsettes for store påkjenninger. Vi står i fare for å miste kulturmiljø, både som følge av råte og kjemisk nedbrytning, men også som følge av hyppigere ekstremhendelser som flom, storm og skred. Skal vi klare å begrense negative virkninger av klima-endringene, er det avgjørende å senke klimagassutslippene raskt nok. Bevaring, oppgradering og energieffektivisering av eksisterende bygninger kan være positive bidrag i dette arbeidet.

Riksantikvarens bystrategi

Riksantikvarens bystrategi inneholder anbefalinger til regional og kommunal forvaltning, utbyggere og eiere om hvordan viktige historiske bymiljøer bør forvaltes og utvikles.

Askeladden

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over freda kulturminner og kulturmiljøer i Norge. Databasen omfatter arkeologiske kulturminner som er automatisk fredet, eller som krever videre undersøkelser før fredningsstatus kan fastsettes (uavklart vernestatus), nyere tids kulturminner som er fredet, midlertidig fredet, vernet etter plan- og bygningsloven eller ansett som verneverdige. Askeladden er et viktig verktøy for bl.a. kulturminneforvaltningen.

Nye prioriteringer og utfordringer i kulturmiljøforvaltningen (2025–2026)

Veilederen fra Riksantikvaren (2025) trekker frem nasjonale føringer og utfordringsbilde som påvirker politikk og forvaltning i 2026.

Forslag til ny kulturmiljølov – NOU 2025:3 (mars 2025)

Regjeringen la ut forslag til ny kulturmiljølov på høring i 2025. Dette er den mest omfattende lovendringen av kulturminneloven på nesten 50 år. Det er usikkert når den nye endringen vil trå i kraft.

2.2 Regionale føringer

Kulturstrategi for Innlandet fylkeskommune - 2022-2026(31)

Dokumentet beskriver Innlandet fylkets mål innenfor blant annet kulturmiljø. Noen utvalgte strategier er som følger;

- Bruke kulturmiljø som en ressurs inn i internt arbeid tilknyttet folkehelse, friluftsliv og kulturliv, samferdsel, stedsutvikling og samfunnsplanlegging.
- At kulturmiljøarbeid bidrar til en helhetlig miljø- og arealforvaltning gjennom bredt samarbeid.
- Bruke formidling og kompetansebygging for å engasjere innbyggerne i kulturarvsarbeidet.
- Formidle kunnskap om klimagevinsten av å gjenbruke eksisterende bygningsmasse fremfor å rive.
- Kartlegge og dokumentere kulturmiljø som trues av klimaendringer
- Avklare kulturminnehensyn tidlig i planprosesser og bidra med god kunnskap i rådgiving og veiledning av kommuner og innbyggere.

2.3 Lokale føringer

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel for Nord-Aurdal kommune ble vedtatt 06.09.2023. Dette er kommunens overordnede plan for hvordan Nord-Aurdal kommune skal utvikle seg de neste 10 årene. Flere av målene og strategiene fra samfunnsdelen omhandler kulturminner og kulturmiljø direkte eller indirekte;

Eksempel på mål:

- Utviklingen i Nord-Aurdal foregår med minst mulig nedbygging, fragmentering og ødelegging av natur-, kultur- og jordbruksområder, og utvikling skjer på en arealeffektiv og helhetlig måte.

Eksempel på strategier:

- Jobbe for et bredt kulturliv med et sterkt fagmiljø, som inkluderer både ivaretagelse av kulturarven og utvikling av nye kulturarenaer, slik at kultur blir en enda større næring for regionen.
- Aktivt bruke kultur og idrett som fokusområder i byutviklingsarbeidet, knyttet til opplevelsestilbud og møteplasser.
- Bidra til samspill mellom innbyggere, deltidsinnbyggere, kommunen, frivillige og næringslivet i et aktivt lokaldemokrati.

Kommunal planstrategi for Nord-Aurdal kommune 2024-2027

Den kommunale planstrategien legger føringer for hva slags planer som skal revideres eller utarbeides i innværende kommunestyreperiode. I gjeldende planstrategi står det at fag- og temaplaner, handlingsplaner skal revideres fortløpende etter behov, hvor gjeldende kulturminneplan er listet opp blant de aktuelle. Det legges nå opp til å endre status på kulturmiljøplan til å bli en «kommunedelplan».

Frydenlund skysstasjon rundt 1900. Fotograf: Telegrafstyrer Aune i Aurdal

4.0 Planprosess og medvirkning

4.1 Organisering av arbeidet

Prosjektledelse

Prosjektansvarlig:	Kommunedirektør
Prosjektleder:	Virksomhetsleder kultur
Arbeidsgruppe:	Kultur, plan og folkehelse
Referansegruppe:	Teknisk og næring, oppvekst, helse og omsorg

Øvrige roller

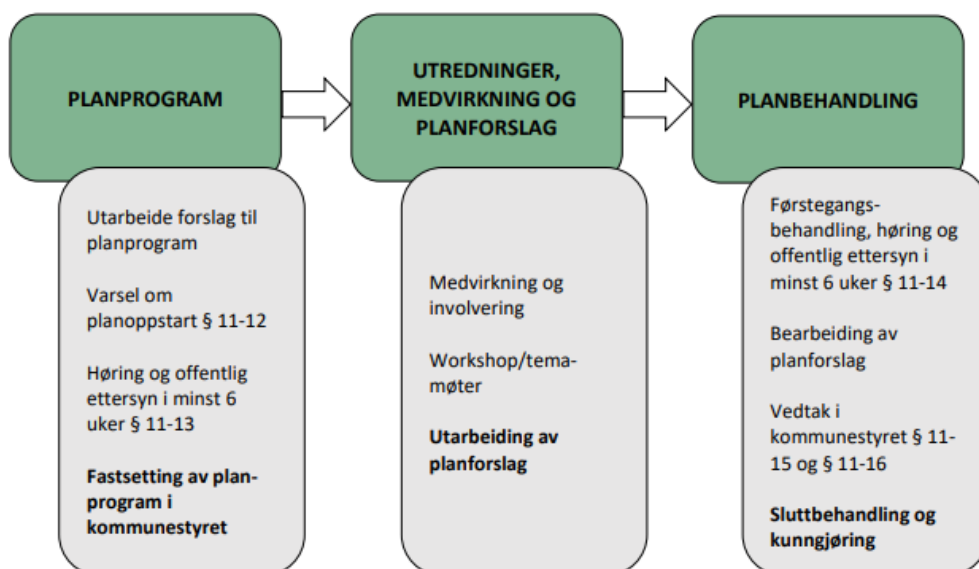
Prosjekteier:	Nord-Aurdal kommunestyre
Politisk styringsgruppe:	Formannskapet
Administrativ styringsgruppe:	Kommunedirektørens ledergruppe

Det politiske arbeidet med kulturmiljøplanen legges til formannskapet som forberedende organ. Det er kommunestyret som til sist vedtar kommunedelplanen. Nord-Aurdal kommune har fått 150 000,- i tilskuddsmidler fra Riksantikvaren til å revidere kommunens kulturmiljøplan.

4.2 Planlagt planprosess

Varsel om oppstart og forslag til planprogram behandles i formannskapet, før forslaget sendes på høring og offentlig ettersyn. Administrasjonen tar en gjennomgang av alle innkomne innspill og oppdaterer eventuelt planprogrammet på bakgrunn av innspillene i høringsrunden. Det er kommunestyret som fastsetter planprogrammet. Administrasjonen kan deretter utarbeide selve kommunedelplanen for kulturmiljø, med handlingsplan.

En visuell fremstilling av planprosessen er vist i figuren under:

4.3 Medvirkning

Etter plan- og bygningsloven § 5.1 skal enhver som fremmer planforslag, legge til rette for medvirkning. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.

Det at planen utarbeides og behandles som en kommunedelplan, i tråd med plan- og bygningsloven (PBL), sikres medvirkning og forankring gjennom oppstarts- og høringsprosesser. Politisk forankring sikres gjennom organiseringen, jf. kap. 7.

I planprosessen legges det opp til en medvirkningsprosess, der interesserte og berørte parter skal ha mulighet til å komme med innspill både før, under og etter at det ferdige plandokumentet legges ut til offentlig ettersyn. Når planarbeidet varsles, og planprogrammet legges ut på høring, er dette første anledning til å komme med innspill.

I høringsperioden vil det annonseres og sendes brev i tråd med lovens krav. I tillegg vil det gjennomføres medvirkningsaktiviteter, med fokus på tilrettelagte workshops, samt at det skal være lett å gi innspill, enten i papirform eller digitalt.

Følgende aktiviteter vil vurderes gjennomført i utarbeidelsen av kommunedelplanen:

- En større workshop der interesserte og berørte parter blir invitert, eks: historielag, Valdres folkemuseum, næringslivet, gårdseiere, bygde/grendelag, lokale kulturhistorieforfattere mm
- Egen workshop med ungdomsrådet
- Egen workshop med kommunalt råd for brukermedvirkning
- Egne dialog- og samhandlingsmøter med særinteresseorganisasjoner og velforeninger
- Åpne kontordager
- Digital tilrettelegging på kommunens hjemmeside for innspill
- Fokus på bred intern forankring i alle faser av planprosessen

Kommunen reviderte kommuneplanens samfunnsdel i 2023. Her gjennomførte kommunen en omfattende medvirkningsprosess med diverse folkemøter og workshops. Kommunen fikk her inn nyttige innspill ut over det utvalget som ble tatt inn i kommuneplanens samfunnsdel, men der mye av materialet er aktuelt å ta med videre i kommunedelplanene, inkl. kommunemiljøplanen.

Arbeidsgruppa som vil arbeide administrativt med kommunedelplanen, er bredt sammensatt fra ulike virksomheter i kommunen; kultur, plan og folkehelse. Andre aktuelle virksomheter i kommunen vil også bli involvert gjennom egne interne møter. Det vil også vurderes behov for å løfte planen til Regionalt planforum.

4.4 Fremdriftsplan

Fremdriftsplanen for planarbeidet vises i tabellen under:

År	2026			
Kvartal	Q1	Q2	Q3	Q4
Planprogram				
Utarbeide forslag til planprogram.				
Politisk behandling i formannskapet.				
Høring og offentlig ettersyn av forslag til planprogram.				
Planprogram fastsettes i kommunestyret.				
Planforslag				
Gjennomføre utredninger, analyser, notater, møter, m.m.				
Utarbeidelse av planforslag.				
1.gangs behandling av planforslag.				
Høring og offentlig ettersyn av planforslag.				
Vedtak av plan				
Planforslag legges frem for kommunestyret til endelig behandling.				

Det legges opp til at planprogrammet blir fastsatt i kommunestyret i mai 2026. Arbeidet med å samle inn informasjon og utarbeide kommunedelplanen med handlingsdel vil i hovedsak skje vår/sommer 2026. Formannskapet vil få forslag til kommunedelplan høsten 2026, før den legges ut på høring og offentlig ettersyn. Med forbehold om innkomne høringsuttalelser og annet, så planlegges det for at kommunedelplanen for kulturmiljø vil kunne legges frem for sluttbehandling i kommunestyret desember 2026.